

נוף מבטחים

המודעות לסביבת החיים העלתה את קרנה של אדריכלות הנוף כמקצוע אינטגרטיבי, המשלב בין מקצועות התכנון השונים, מתוך גישה חברתית וסביבתית המיישמת פתרונות יצירתיים לסוגיות הקריטיות של המאה ה-21 | פרופ"ח טל אלון מוזס

שבו מתנסים הסטודנטים בפיתרון בעיות תכנוניות עכשוויות במרחב הישראלי, כמו לדוגמה פיתוח מרחבי ספורט ונופש ברחבי חיפה, תכנון מרחב התפר בין העיר הרומית והעיר הישראלית בבית שאן, תכנון בקעת בית נטופה ועוד. את הסטודיו משרתים מקצועות מגוונים, המעניקים לסטודנטים כלים להתמודד עם הסוגיה התכנונית בהיבטים מגוונים. לא אחת שותפות הקהילות המקומיות לתהליך התכנון, ותוצרי התכנון מוצגים בפני התושבים. את הסטודיו מנחים אדריכלי נוף בעלי ניסיון מקצועי עשיר ואנשי סגל בעלי הכשרה אקדמית מחקרית.

תואר שני מחקר

במקביל לתכנית התואר הראשון המקצועי באדריכלות נוף מקיימת הפקולטה לארכיטקטורה ובנייה ערים תכנית לתואר שני מחקר, המיועדת לבעלי תואר ראשון מכל התחומים. התכנית נועדה לקדם ידע בסוגיות מרכזיות הנוגעות בנוף הישראלי: היסטוריה ותיאוריה של עיצוב הנוף בישראל, מערכות טבעיות כבסיס ליצירת סביבה מקיימת, תכנון ועיצוב המרחב העירוני. במסגרת זו עוסקים הסטודנטים בחקירה עצמאית של סוגיות פרקטיות ותיאורטיות ובכתיבת תזה. לדוגמה, בין התזות הנכתבות כיום ניתן למצוא מסמך עקרונות תכנון למרחבי החוף של בתי החולים לפגועי נפש כך שישפרו את איכות חיי המטופלים, מחקר הבוחן יעור עירוני כמנוע להתחדשות עירונית, או ניתוח ויזואלי ככלי להערכת החשיבות האקולוגית של יחידות נוף. במקביל, בוחנים הסטודנטים תהליכים היסטוריים, ובהם פועלו של אדריכל הנוף שלמה אהרונסון, העימות השדרות מהנוף העירוני, חוויית הטוב שבטבע

גן החושים ע"ש לילי שרון בבית החולים לילדים ע"ש ספרא בתל השומר. תכנון אדריכלי וקונספט אומנותי צביקה קנוניץ, יצחק חיל. אדריכלית אחראית: רקפת גולן (צילום: רמי ארנולד)

וההליכה בדרכי תרבות. לתלמידי התואר הראשון מצפה ביקוש רב. כבר בשנה השלישית ללימודיהם עובדים חלק ניכר מהסטודנטים במשרדי אדריכלות נוף ורוכשים ניסיון מעשי עשיר. נכון להיום, אין הבוגרים מחויבים לסטאז' ולבחירת מקצועיות. כך שעם קבלת תעודת הגמר הם יכולים לקבל על עצמם תפקידים מגוונים, הן במגזר הפרטי והן במגזר הציבורי. מקצוע אדריכלות הנוף הוא מהמקצועות המתפתחים בעולם. בישראל הביקוש לאדריכלי נוף רב ועבודה בתחום לא חסרה.

פרופ"ח טל אלון מוזס מלמדת במסלול לאדריכלות נוף בטכניון

גן קריית ספר, תל אביב. ביצוע: רם איזנברג (צילום: רם איזנברג)

אזורים טבעיים, שימור ופיתוח של נופי תרבות, ונופים חקלאיים. אדריכלות הנוף עוסקת בעיצוב הפיזי של הסביבה העירונית וזו שמחוץ לערים כמו גם בהתווית מדיניות לשימור ולפיתוח סביבות אלו. אדריכלי הנוף משלבים בין עידוד עקרונות הקיימות, שיפור איכות החיים והגנה על המרחב הציבורי.

ניהול משאבי סביבה

המסלול לאדריכלות נוף בטכניון הוא המוסד האקדמי היחיד בישראל המעניק היום תואר מקצועי באדריכלות נוף (BLA). מאז 1975, עת נוסד המסלול בטכניון, סיימו אותו למעלה משלוש מאות בוגרים, המהווים חלק מקהילת אדריכלי הנוף בישראל. התכנית לתואר ראשון הינה תכנית ארבע-שנתית, המיועדת לסטודנטים ללא רקע אקדמי. מתקבלים אליה מועמדים בעלי בגרות מלאה (כולל 4 יחידות במתמטיקה), בחינה פסיכומטרית ובחינה בארכיטקט

עמק הצבאים, ירושלים, ביצוע: רחל יזר אדריכלות ונוף, וינטשין-ועדיה אדריכלים (צילום: עמיר בלבן)

טורה. מדי שנה מתקבלים למסלול כ-25 סטודנטים, בעלי ההישגים הטובים ביותר מבין הפונים. הלימודים מיועדים להקנות ידע ולהכשיר את הבוגרים לניתוח ולפתרונות בעיות תכנון מורכבות ולפיתוח יכולותיהם כיוצרים, וזאת תוך התייחסות להיבטים השונים - האסתטיים, החברתיים, האקרו-לוגיים, הכלכליים והטכנולוגיים - הקשורים בעיצוב המרחב וביחסי אדם-סביבה. התכנית מציעה בסיס אינטלקטואלי בתחומי ידע של עיצוב ותכנון נוף (סטודיו), תיאוריה והיסטוריה, תוכן הנדסי, תכנון וניהול משאבי סביבה, עיצוב צמחייה וייצוגי נוף (representation). ליבת הלימוד היא הסטודיו,

ת כמה מהנופים האיכותיים של ישראל יצרו אדריכלי נוף. קחו לדוגמה את הגנים הלאומיים (גן השלושה, גן לאומי קיסריה, פארק אשכול), אתרי הנצחה ומורשת (בקעת הקהילות, קבר בן גוריון), פארקים עירוניים ועוד רחבות, כיכרות וטיילות. עבודתם הטבעיה חותם בנוף הבנוי והפתוח - בשכונות מגורים, ביישובים, בשטחי פנאי ונופש ובמערכות תשתית. לאדריכלות הנוף גם תפקיד מרכזי ביצירת מערכות תחבורה ארציות (כביש 6 וכביש 1) ובשיקום נופים מופרים (פארק אריאל שרון, פארק המסילה, מדרון יפו, נחל הקישון), והם גם שותפים מרכזיים בהכנת תכניות מתאר ותכניות בינוי במגזר הפרטי והציבורי. המודעות הסביבתית וההבנה שאיכות חיים נמדדת לא רק בגודל הדירה וביופי הבניין, אלא גם בסביבת החיים ובמרחב הציבורי, הביאה לכך שבשנים האחרונות אנו עדים לשגשוג מקצועי,

כאשר הביקוש לאדריכלי נוף עולה על ההיצע הקיים היום בשוק העבודה.

מענה סביבתי יצירתי

מגמה מקומית זו משקפת את עליית קרנה של אדריכלות הנוף בעולם כמקצוע אינטגרטיבי, המ- שלב בין מקצועות התכנון השונים, מתוך גישה חברתית וסביבתית המיישמת פתרונות יצירתיים לסוגיות הקריטיות של המאה ה-21: ציפוף עירוני ופיתוח סביבות חיים מעשירות לטובתם של תושבי המרכזים המטרופוליניים, התמודדות עם שינויי האקלים, שיקום נופים פוסט-תעשייתיים, שימור

את החשיבה האקולוגית, והשיח הבי-נלאומי בנושא עיצוב אורבני מובילה תנועת ה-LANDSCAPE URBANISM, שרואה את העיר כנוף, כמקום ללא גבולות ברורים וכ- מערכת דינמית בלי התחלה וכלי סוף. תנועת ה-LANDSCAPE URBANISM הציעה לפתח פרויקטים אלטרנטיביים בעיצוב אורבני עם קצ- וות פתוחים, המטשטשים את הגבול בין בנוי לפנוי, בין צמחי למינרלי, בין פנים לבין חוץ, בניסיון להגיע למרחב אורבני יותר גמיש, מגוון ו"טבעי". תפיסה זו, שמעמידה במרכז המחקר והעשייה האורבנית את הביטוי הפיזי האופטי- מלי של "הטבע השני", היא התפיסה שמנחה ומאפיינת גם את הלימודים בתואר השני לעיצוב אורבני בבצלאל. אנו מבקשים לחדש את השיח על עירוניות בת קיימא ולהציל אותו מגורל של סמל בלי תוכן, לשאול מחדש איך מתכננים ומ- עוצבים עיר שאינה (רק) רצף של מרחבים בנויים ופתוחים, אלא גם מערכת מורכבת של יחסים בין צורות חיים שונות.

פרויקט "מטבוליזם עירוני" לדוגמה, מבקש לקדם תכנון אקולוגי רחב אופק, שמתייחס לסך כל התהליכים הטכניים, החברתיים והכלכליים, כמו מסחר, תעבורה ומגורים, המתרחשים בעיר. פרויקט הגמר של חמי גרא, בן ישי דניאלי, איזבל זאוי ויואב סגל, בהנחיית ד"ר נועה רובין-היסלר וד"ר אלס ורבקל, מתמקד ברצועת הבלוקים העירוניים שנמתחת בין רחוב יפו לרחוב אג- ריפס בעיר ירושלים, ומציע, בין השאר, תכנון מחדש של שטחי החניון (העל והתת קרקעיים) שפרושים באיזור. הסבת אזורים אלו לשטחי מסחר, אירועים, ואפילו מגורים זמניים, מאפשרת סביבה עירונית קומפקטית יותר, מעודדת שימוש בתחבורה הציבורית הקיימת ומייצרת נוף עירוני חדש, תוך צימצום טביעת הרגל האקולוגית באזור. פרויקט מחקר אחר של הסטודנטים טליה גון אסיף, עידן לדרמן וקרן אטלס דרוור, בהנחיית רובין ורבקל, עוסק במושג "העיר ההטרוגנית", ומיישם את התפיסה במתחם שדה דב ותחנת הכוח רידינג בתל אביב, המיועד להקמת שכונות מגורים. התפיסה שמנחה את הקבוצה בוחנת פר- טנציאל ליצירת עיר הטרוגנית, שמאפשרת אוסף של גבולות בין אוסף של אוכלוסיות מגוונות. זאת בניגוד לתפיסות תכנון קיימות ומוכרות החותרות לרציפות והומוגניות. מדובר בפיתוח מודל חדש לשכונה תל אביבית, שמאפשר ריבוי הפרדות, מעברים וגבולות, שכן ערים מטבען ובבסיסן הן מקומות הטרוגניים וקוסמופוליטיים, זירות למפגשים תכופים, זרמים ואינטראקציות.

תפיסה זו כבר מונהגת במקומות שונים בעולם. כך למשל, בפארק סופרקילן שבקופנהגן ניתן למ- צוא במרחב אחד מסכה תשתית רחוב שהושאל מהעיר רמת גן, לצד ספסל רחוב מבואנוס איירס. בדרך זו בחרו מתכנני המקום להביא לידי ביטוי את החיים באזור שמאוכלס על ידי יוצאי מדי- נות רבות מרחבי העולם. עמדה זו מבוססת על הבנה אקולוגית של העיר כמערכת שמתקיים בה מגוון ביולוגי (כולל בני אדם במקרה זה), ולצידו מתנהלות מערכות אקולוגיות נפרדות אך דינמיות ומקושרות. כזה הוא המרחב האורבני: טבע שני, מקביל וחופף לטבע הראשון.

הכותבת עומדת בראש התכנית לתואר שני בעיצוב אורבני בבצלאל